

Giáo dục, bồi dưỡng thanh niên theo tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh

NGUYỄN THỊ HOÀI*

Tư tưởng Hồ Chí Minh là di sản tinh thần to lớn của Đảng và dân tộc ta, đặc biệt là đối với thế hệ trẻ. Cả cuộc đời, Người luôn quan tâm chăm lo giáo dục thanh niên. Trong thư gửi thanh niên và nhi đồng toàn quốc (tháng 1-1946), Chủ tịch Hồ Chí Minh viết: “Một năm khởi đầu từ mùa xuân. Một đời khởi đầu từ tuổi trẻ. Tuổi trẻ là mùa xuân của xã hội”⁽¹⁾.

Là một lãnh tụ vĩ đại, Người thấu hiểu vai trò to lớn của thanh niên trong sự nghiệp xây dựng, bảo vệ và phát triển đất nước. Trước lúc đi xa, trong “Di chúc” thiêng liêng, Người ân cần căn dặn: “Bồi dưỡng thế hệ cách mạng cho đời sau là một việc làm rất quan trọng và rất cần thiết”⁽²⁾.

Văn kiện Đại hội XII của Đảng và Chỉ thị số 05-CT/TW của Bộ Chính trị, ngày 15-5-2016, xác định, toàn Đảng, toàn dân, toàn quân học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh. Đây là một chủ trương lớn, có tầm quan trọng chiến lược tác động sâu sắc đến thái độ và ý thức chính trị của thanh niên, làm cho thanh niên quan tâm và có trách nhiệm hơn với sự phát triển của đất nước, phát huy sức sáng tạo, chủ động

hội nhập quốc tế. Tuy nhiên, trong bối cảnh toàn cầu hóa, hội nhập quốc tế hiện nay, một bộ phận thanh niên xa rời các giá trị đạo đức truyền thống tốt đẹp, có tư tưởng hưởng thụ, đua đòi, ngại khó, sợ khổ, sống ích kỷ, sa vào các tệ nạn xã hội, vi phạm pháp luật... Vì vậy, việc chăm lo giáo dục, bồi dưỡng, đào tạo, phát triển toàn diện về chính trị, tư tưởng, đạo đức, lối sống, văn hóa, sức khỏe, nghề nghiệp cho thế hệ trẻ Việt Nam là trách nhiệm của cả hệ thống chính trị và toàn xã hội. Để thanh niên khẳng định được vai trò, vị trí của mình trong xã hội, việc tuyên truyền, giáo dục, bồi dưỡng thanh niên học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh cần phải đặc biệt quan tâm.

Giáo dục đạo đức “Trung với nước, hiếu với dân”

Trung và hiếu với nước, với dân là phẩm chất đạo đức cơ bản phản ánh mối quan hệ đạo đức giữa con người với Tổ quốc, dân tộc, với nhân dân mình. *Trung* và *hiếu* là những khái niệm, những chuẩn mực đạo đức vốn có trong Nho giáo và tư tưởng đạo đức truyền thống Việt Nam và phương Đông. Ở Nho giáo và tư tưởng đạo đức truyền thống, *trung* là trung thành với vua, với dòng họ nhà vua và trung với vua cũng là trung với nước, vì

* ThS. Khoa Triết học, trường Đại học Khoa học xã hội và Nhân văn, Trường Đại học quốc gia Hà Nội

(1) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2000, t. 4, tr. 167

(2) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, *Sdd*, t. 12, tr. 510

Bác sĩ trẻ tình nguyện khám, chữa bệnh tại vùng sâu, vùng xa, vùng đặc biệt khó khăn

NGUỒN: ĐOÀN HANH HIỆN, VN

nước là của vua, vua là nước. Còn *hiếu* chỉ thu hẹp trong phạm vi gia đình, gia tộc, mà ở đó, đòi hỏi con cái phải hiếu kính cha mẹ, ông bà của mình. Trong tư tưởng đạo đức Hồ Chí Minh, Người sử dụng hai khái niệm này trên cơ sở tiếp thu những giá trị mới của thời đại cách mạng, khắc phục những hạn chế của ý thức hệ cũ (phong kiến và tư sản), bổ sung thêm những nội dung, tính chất mới. Trung với nước, hiếu với dân vì vậy, theo tư tưởng Hồ Chí Minh đòi hỏi mỗi người: “Nhiệm vụ nào cũng hoàn thành, khó khăn nào cũng vượt qua, kẻ thù nào cũng đánh thắng”; đòi hỏi Đảng, Chính phủ thật sự coi

dân là chủ, phải phấn đấu để “mọi quyền hạn đều của dân”, “mọi lợi ích đều của dân” và “việc gì có lợi cho dân hết sức làm, việc gì hại cho dân hết sức tránh”. Tận trung, tận hiếu với dân là phải gắn bó mật thiết với dân, phải kính trọng, lễ phép với dân, phải dựa vào dân, phải thật sự lấy dân là gốc bởi “dân là gốc của nước”, phải phục vụ nhân dân hết lòng.

Đối với thanh niên, Người yêu cầu: “Trước hết phải yêu Tổ quốc, yêu nhân dân. Phải có tinh thần dân tộc vững chắc và tinh thần quốc tế đúng đắn”⁽³⁾. Tinh thần yêu nước, như Bác đã khẳng định, là vốn quý, là sức mạnh tuyệt

vời đã bao lần giúp dân tộc ta đứng vững trước những thử thách của lịch sử. Người viết: “Dân ta có một lòng nồng nàn yêu nước. Đó là một truyền thống quý báu của ta. Từ xưa đến nay, mỗi khi Tổ quốc bị xâm lăng, thì tinh thần ấy lại sôi nổi, nó kết thành một làn sóng vô cùng mạnh mẽ, to lớn, nó lướt qua mọi sự nguy hiểm, khó khăn, nó nhấn chìm tất cả lũ bán nước và lũ cướp nước”⁽⁴⁾. Tinh thần yêu nước được hun đúc từ bao đời đã trở thành sức mạnh - biểu tượng

(3) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Sdd, t. 7, tr. 455

(4) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Sdd, t. 6, tr. 171

Việt Nam. Ngày nay, trong quá trình đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, hơn bao giờ hết, tinh thần ấy cần được khơi dậy một cách mạnh mẽ, phải thường xuyên quan tâm giáo dục thanh niên tinh thần yêu nước, yêu chủ nghĩa xã hội, có ý chí vươn lên trong học tập, lao động, xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Đó là sức mạnh để chiến thắng kẻ thù, để đưa đất nước vượt qua đói nghèo, lạc hậu và tụt hậu. Người Việt Nam nói chung, thanh niên nói riêng phải được nuôi dưỡng tinh thần yêu nước, ý thức dân tộc và niềm tự hào dân tộc. Trước hết phải làm cho thanh niên nhận thức sâu sắc chủ nghĩa yêu nước truyền thống Việt Nam với những nội dung cơ bản, đó là: Yêu quê hương, xứ sở, xóm làng; gắn bó và cố kết cộng đồng; tự hào về truyền thống lịch sử và văn hóa của dân tộc ta; ý thức bảo vệ toàn vẹn lãnh thổ quốc gia; ý thức sâu sắc về độc lập dân tộc. Mặt khác, việc giáo dục tinh thần yêu nước cho thanh niên là việc làm đặc biệt quan trọng, bởi lẽ nó sẽ góp phần quan trọng vào quá trình hình thành một bộ phận không nhỏ thanh niên đang sống thiếu lý tưởng, thiếu niềm tin, thiếu lòng tự hào và kiêu hãnh dân tộc.

Trung với nước, hiếu với dân của thanh niên trong giai

đoạn hiện nay phải được thể hiện ở việc học tập tốt, giữ vững phẩm chất chính trị, trau dồi đạo đức cách mạng để đóng góp cho sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Chủ tịch Hồ Chí Minh rất đề cao tri thức, học vấn. Người coi dốt nát cũng là một thứ giặc, Người nhấn mạnh: “Một dân tộc dốt là một dân tộc yếu”. Do đó, muốn xây dựng thành công chủ nghĩa xã hội nhất thiết phải có học thức. Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn nhắc nhở thanh niên phải không ngừng học tập tốt để góp phần xây dựng đất nước giàu mạnh, đó là biểu hiện cụ thể của lòng yêu nước. Học tập trong nhà trường, trong gia đình và ngoài xã hội; học tập qua sách vở và từ chính thực tiễn cuộc sống, nhất là có ý thức, nghị lực tự học suốt đời, tạo nên một nhu cầu văn hóa, một tình yêu đối với học tập. Học để tiếp thu chân lý, thấu hiểu đạo lý, để tự mình rèn luyện đạo làm người, suốt đời thực hành cần kiệm liêm chính, chí công vô tư theo tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh.

Giáo dục đạo đức cách mạng, hình thành lối sống trong sạch, lành mạnh trong thanh niên

Trong tư tưởng về con người, Chủ tịch Hồ Chí Minh nhấn mạnh đến hai tiêu chuẩn cơ bản của con người,

đó là “đức và tài” hay “hồng và chuyên”. Trong hai tiêu chuẩn đó, Chủ tịch Hồ Chí Minh đặc biệt đề cao vị trí, vai trò của đạo đức. Người luôn coi đạo đức (đạo đức cách mạng) là *bản chất người* của con người, là *nền tảng* của con người cũng giống như *gốc* của cây, *nguồn* của sông suối. Trong tác phẩm “*Sửa đổi lối làm việc*” (năm 1947), Người viết: “Cũng như sông có nguồn mới có nước, không có nguồn thì sông cạn. Cây phải có gốc, không có gốc thì cây héo. Người cách mạng phải có đạo đức, không có đạo đức thì có tài giỏi đến mấy cũng không thể lãnh đạo được nhân dân,... tự mình không có đạo đức, không có căn bản, tự mình đã hủ hóa, xấu xa thì còn làm nổi việc gì?”⁽⁵⁾. Như vậy, theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, đạo đức là tiêu chuẩn và là yêu cầu cần có nhất và căn bản nhất của con người, mà trước hết là người cách mạng. Đạo đức là một trong những nhân tố chủ yếu quyết định sự thành bại của sự nghiệp cách mạng. Sự nghiệp giải phóng dân tộc và xây dựng chủ nghĩa xã hội ở nước ta là sự nghiệp to lớn, lâu dài, khó khăn, phức tạp. Để thực hiện và hoàn thành những nhiệm vụ và mục tiêu của sự nghiệp đó, đòi hỏi sự

(5) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Sđd, t. 5, tr. 252 - 253

phấn đấu không ngừng của mọi người, của nhiều thế hệ, phải trải qua cuộc đấu tranh kiên cường, bất khuất, kiên trì của giai cấp công nhân, nhân dân lao động và của cả dân tộc. Vì vậy, không có đạo đức, không tu dưỡng, rèn luyện đạo đức cách mạng, không chăm lo cái căn bản, cái nền, cái gốc (đạo đức) ấy của mình thì chúng ta không hoàn thành được những nhiệm vụ và mục tiêu vĩ đại của sự nghiệp cách mạng.

Đạo đức chính là phẩm chất hàng đầu của nhân cách đòi hỏi thanh niên cần phải ra sức rèn luyện, nhất là trong giai đoạn hiện nay, để họ tham gia vào công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Vì thế, phải làm cho thanh niên hiểu rõ được vị trí, tầm quan trọng của đạo đức cách mạng đối với mỗi người. Đạo đức là vấn đề tiên quyết của việc xây dựng con người mới, thanh niên phải thấy rõ tầm quan trọng của việc tu dưỡng đạo đức và năng lực để có đủ đức, đủ tài phục vụ cách mạng. Có đạo đức cách mạng làm nền tảng, thanh niên mới hoàn thành tốt nhiệm vụ được giao.

Đạo đức là gốc, là nền tảng của nhân cách con người, cùng như nguồn của sông, gốc của cây. Muốn làm cách mạng thì trước hết con người phải có cái tâm trong sáng, cái đức cao đẹp. Cái tâm, cái đức ấy phải

được thể hiện trong các mối quan hệ xã hội hàng ngày với dân, với nước, với thầy, cô giáo, với bạn bè, đồng chí, đồng nghiệp, với mọi người xung quanh. Thanh niên phải luôn tu dưỡng, rèn luyện ở mọi lúc, mọi nơi, mọi hoàn cảnh, mọi môi quan hệ từ trong gia đình đến ngoài xã hội. Con người thực sự có đạo đức là con người khiêm tốn, trung thực, chịu khó học tập, phấn đấu để bồi dưỡng năng lực, nâng cao tài năng, trí tuệ của mình để hoàn thành nhiệm vụ trên bước đường tương lai.

Giáo dục lòng yêu thương con người

Yêu thương con người là phẩm chất và giá trị nổi bật trong truyền thống đạo đức của con người và dân tộc Việt Nam. Kế thừa giá trị nhân văn của truyền thống, kết hợp với chủ nghĩa nhân đạo cộng sản, Chủ tịch Hồ Chí Minh cho rằng, tình yêu thương con người là một trong những phẩm chất đạo đức cao đẹp nhất của con người mới Việt Nam nói chung và thế hệ thanh niên nói riêng.

Trong tư tưởng đạo đức cũng như trong suy nghĩ hành động của Người, tình yêu thương con người là tình cảm nhân ái, nhân đạo, nhân văn rộng lớn mà trước hết dành cho những người cùng khổ,

những người lao động bị áp bức bóc lột. Tình yêu thương ấy còn dành cho mọi dân tộc, mọi người với mục tiêu phải làm cho mọi dân tộc được độc lập, tự do, mọi người ai cũng có cơm ăn, áo mặc, ai cũng được học hành. Đó cũng là tình yêu thương đối với bạn bè, đồng chí, với mọi người bình thường trong quan hệ hàng ngày.

Tình yêu thương con người trong tư tưởng đạo đức Hồ Chí Minh thể hiện ở mọi mối quan hệ, nó đòi hỏi mỗi người phải thật sự độ lượng, tôn trọng người khác, phải giúp đỡ nhau cùng tiến bộ, sống với nhau phải có tình, có nghĩa. Người từng nói: “Hiểu chủ nghĩa Mác - Lênin là phải sống với nhau có tình có nghĩa. Nếu thuộc bao nhiêu sách mà sống không có tình có nghĩa thì sao gọi là hiểu chủ nghĩa Mác - Lênin được”⁽⁶⁾.

Đối với thanh niên, yêu thương con người được cụ thể hóa trong quan hệ bạn bè, thầy trò, đồng nghiệp, đồng chí, đồng bào..., trong quan hệ hàng ngày. Nó đòi hỏi mỗi thanh niên trước hết phải nghiêm khắc với bản thân mình, rộng rãi, độ lượng với bạn bè, đồng chí, “phải đoàn kết thương yêu giúp đỡ nhau như anh em, chị em một nhà”.

(6) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Sđd, t. 12, tr. 554

Chủ tịch Hồ Chí Minh nhắc nhở: “Các cháu học tập, ăn ở tập thể đông đảo, trai có, gái có. Các cháu phải thương yêu giúp đỡ nhau như anh em, chị em; đồng thời phải kính trọng nhau như đồng học, đồng chí”⁽⁷⁾.

Giáo dục thanh niên những phẩm chất cao quý: cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư

Đây là hệ thống những phẩm chất đạo đức gắn liền với các quan hệ xã hội và hoạt động thực tiễn hàng ngày của con người, của mỗi người, cũng là yêu cầu cơ bản của đạo đức và lối sống thanh niên.

Cần là siêng năng, chăm chỉ, cần cù lao động, không lười biếng, không ỷ lại, không dựa dẫm. Với thanh niên, cần cù, chăm chỉ phải gắn liền với trí tuệ khoa học và năng lực sáng tạo.

Kiệm là tiết kiệm của cải, thời gian, sức lao động, tiền bạc của nhân dân, của đất nước và của bản thân mình, là không xa xỉ, không hoang phí, không bừa bãi, không phô trương hình thức.

Liêm là trong sạch, không tham lam (không tham địa vị, tiền của, không tham danh tiếng, không tham ô, tham nhũng). Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, thanh niên sống có lý tưởng, có hoài bão

thì “chỉ có một thứ ham là ham học, ham làm, ham tiến bộ”. Đã vì dân, vì nước mà phấn đấu hy sinh thì phải rèn dũa khí và bản lĩnh đứng ngoài vòng danh lợi.

Chính là chính trực, ngay thẳng, đứng đắn, không có gì mờ ám, khuất tất. Theo đó, *chính* đối với mình là không tự kiêu, tự đại, tự mãn mà phải luôn chịu khó học tập, cầu tiến bộ, luôn tự kiểm điểm, tự phê bình và thật sự sửa chữa sai lầm, khuyết điểm của mình. *Chính* đối với người khác là không nịnh bợ người trên, xem thường người khác, không dối trá, lọc lừa mà phải chân thành, thật thà đoàn kết với mọi người. *Chính* trong công việc là phải đặt việc công lên trên, lên trước việc tư, việc nhà, phải quyết tâm hoàn thành công việc được giao, không sợ gian khổ, khó khăn, nguy hiểm, “việc gì có lợi cho dân, cho nước phải hết sức làm, việc gì có hại cho dân, cho nước, phải hết sức tránh”.

Chí công vô tư là làm việc công, phục vụ Đảng, Nhà nước và nhân dân phải tận tâm, tận tụy, hết sức, hết lòng, là làm bất cứ việc gì cũng phải nghĩ đến lợi ích của người khác, của tập thể, của Đảng, của nước, của dân trước.

Cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư theo Chủ tịch Hồ Chí Minh có quan hệ mật

thiết với nhau. Với Người, cần, kiệm, liêm, chính là bốn đức của con người, thiếu một đức không thành người. Cần, kiệm, liêm, chính sẽ dẫn đến chí công vô tư, ngược lại đã chí công vô tư, một lòng một dạ vì Đảng, vì dân, vì đất nước thì sẽ thực hành được cần, kiệm, liêm, chính. Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, có phẩm chất đạo đức cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư sẽ làm cho con người vững vàng trước mọi thử thách, khó khăn gian khổ: “Phú quý bất năng dâm, bần tiện bất năng di, uy vũ bất năng khuất”.

Những phẩm chất đó đối với thanh niên cần được thể hiện ở tinh thần, thái độ, chăm chỉ trong học tập, hăng say trong lao động. Cùng với siêng năng, chăm chỉ thanh niên phải biết tiết kiệm, nhất là tiết kiệm thời gian. Chủ tịch Hồ Chí Minh nhấn mạnh: “Của cải nếu hết, còn có thể làm thêm. Khi thời giờ đã qua rồi, không bao giờ kéo nó trở lại được. Có ai kéo lại ngày hôm qua được không?”⁽⁸⁾. Do đó, thanh niên phải biết tiết kiệm, không xa xỉ, không hoang phí. Luôn giữ mình trong sạch, không tham lam, ngay thẳng, thật thà. Chủ

(7) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Sđd, t. 7, tr. 456
 (8) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Sđd, t. 5 tr. 637

tịch Hồ Chí Minh căn dặn: “Thanh niên cần phải chống tâm lý tự tư tự lợi, chỉ lo lợi ích riêng và sinh hoạt riêng của mình. Chống tâm lý ham sung sướng và tránh khó nhọc. Chống thói xem khinh lao động, nhất là lao động chân tay. Chống lười biếng, xa xỉ. Chống cách sinh hoạt ủy mị. Chống kiêu ngạo, giả dối, khoe khoang”⁽⁹⁾.

Giáo dục tinh thần quốc tế trong sáng

Tinh thần quốc tế trong sáng trong tư tưởng đạo đức Hồ Chí Minh, về thực chất là tinh thần đoàn kết quốc tế vô sản, quốc tế xã hội chủ nghĩa chân chính của giai cấp công nhân. Đây cũng là một chuẩn mực đạo đức, một yêu cầu cơ bản của người cách mạng hướng tới mỗi quan hệ rộng lớn vượt ra ngoài quốc gia, dân tộc. Nó biểu hiện ở tinh thần đoàn kết với các dân tộc bị áp bức, với nhân dân lao động trên toàn thế giới, ở tinh thần đoàn kết của nhân dân Việt Nam với loài người tiến bộ trên toàn thế giới trong cuộc đấu tranh vì hòa bình, độc lập dân tộc, dân chủ, tiến bộ xã hội và chủ nghĩa xã hội.

Tinh thần đoàn kết quốc tế còn được gọi là chủ nghĩa quốc tế xã hội chủ nghĩa của giai cấp công nhân gắn liền với chủ nghĩa yêu nước chân chính của dân tộc, độc lập

dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội. Nó hoàn toàn đối lập với chủ nghĩa dân tộc hẹp hòi, sô vanh, biệt lập, kỳ thị chủng tộc, chủ nghĩa bành trướng bá quyền.

Người đòi hỏi thanh niên phải luôn quan tâm đến tình hình thế giới. Nói chuyện tại buổi lễ khai giảng Trường Đại học nhân dân Việt Nam, Người nhắc nhở thanh niên: “Phải chú ý đến tình hình thế giới, vì nước ta là một bộ phận của thế giới, mọi việc trên thế giới đều có quan hệ với nước ta, việc gì trong nước ta cũng quan hệ với thế giới”⁽¹⁰⁾. Tinh thần quốc tế trong sáng là yêu cầu đạo đức hướng đến mỗi quan hệ rộng lớn vượt qua biên giới, lãnh thổ quốc gia, dân tộc. Việc giáo dục của Đảng và việc nhận thức, rèn luyện của mỗi thanh niên phải luôn được nâng cao, không thể coi nhẹ. Phải quan tâm đến cuộc đấu tranh của giai cấp công nhân các nước, của các dân tộc, góp phần mở rộng quan hệ hợp tác quốc tế, tăng cường hiểu biết, hữu nghị, đoàn kết và hợp tác với thanh niên các nước, thực hiện nhiệm vụ đối ngoại của Đảng, đóng góp tích cực vào phong trào thanh niên thế giới vì hòa bình, độc lập dân tộc, dân chủ, tiến bộ xã hội và chủ nghĩa xã hội.

Như vậy, tư tưởng đạo đức và tấm gương đạo đức Hồ Chí

Minh đến nay vẫn còn nguyên giá trị lý luận và thực tiễn. Học tập, làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh, trong đó có tấm gương đạo đức cao quý, mẫu mực của Người phải trở thành mối quan tâm thường xuyên của toàn Đảng, toàn dân, nhất là đối với thanh niên trong thời kỳ phát triển mới của đất nước hiện nay. Quan niệm của Chủ tịch Hồ Chí Minh đối với công tác giáo dục thanh niên là một hệ thống hoàn chỉnh. Những quan điểm đó thể hiện sự quan tâm đặc biệt của Người đối với thanh niên, thể hiện tầm nhìn chiến lược đối với lực lượng quan trọng này. Trong bối cảnh mới của hội nhập quốc tế để phát triển bền vững và hiện đại hóa đất nước, những tư tưởng đó lại càng có giá trị hơn bao giờ hết. Thấm nhuần và quán triệt một cách sâu sắc những lời dạy của Chủ tịch Hồ Chí Minh sẽ giúp thanh niên có thêm niềm tin và sức mạnh. Trung thành và vận dụng sáng tạo tư tưởng của Người trong nhận thức và hoạt động thực tiễn, chúng ta hoàn toàn có thể tin tưởng vào tiềm năng, sáng tạo và vai trò của thanh niên đối với sự nghiệp đổi mới, vì dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng và văn minh ■

(9), (10) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Sdd, t. 7, tr. 455